

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Marcin Wiącek

VII.561.7.2019.PKR

**Trybunał Konstytucyjny
w Warszawie**

Wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich

Na podstawie art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78 poz. 483 ze zm.) oraz art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627 ze zm.)

wnoszę o

stwierdzenie niezgodności art. 24 ust. 1 pkt 1a oraz art. 37b ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (Dz. U. z 2020 r. poz. 1366) z art. 32 ust. 1 i 2 oraz art. 60 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Uzasadnienie

I

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęły liczne skargi kandydatów na aplikację sędziowską i prokuratorską oraz uzupełniającą aplikację sędziowską i prokuratorską prowadzoną przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury (dalej jako: KSSiP). Kandydaci na aplikację zwracający się do Rzecznika wskazali, że wprowadzenie w art. 24 ust 1 pkt 1a oraz art. 37b ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (dalej jako: ustawa o KSSiP) górnej granicy wieku dla kandydatów ubiegających się o przyjęcie na aplikację stanowi dyskryminację ze względu na wiek, a także narusza zasadę równości obywateli wobec prawa.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich zarzuty formułowane przez kandydatów na aplikację w KSSiP w stosunku do przepisów ustawowych wskazujących górną granicę wieku, do której można ubiegać się o przyjęcie na aplikację w KSSiP są zasadne. Dlatego też prawo na to zezwalające powinno zostać poddane ocenie Trybunału Konstytucyjnego. Powołanie na urząd sędziego i prokuratora osób posiadających stosowną wiedzę i doświadczenie ma bowiem wpływ na sposób funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości i prokuratury, a także fundamentalne znaczenie z punktu widzenia ochrony praw jednostki.

II

Art. 4 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1443) dokonano zmiany ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury. Powyższą ustawą zmieniono dotychczasowy przepis art. 24 ust. 1 pkt 1a ustawy o KSSiP oraz dodano do ustawy o KSSiP przepis art. 37b ust. 1 pkt 1. W przepisach tych wprowadzono górne ograniczenie wiekowe dla kandydatów ubiegających się o przyjęcie na aplikację sędziowską i prokuratorską oraz aplikację sędziowską uzupełniającą i aplikację prokuratorską uzupełniającą. Ograniczenia te wynoszą 35 lat dla kandydatów na aplikację sędziowską i prokuratorską oraz 40 lat dla kandydatów na aplikację sędziowską uzupełniającą i aplikację prokuratorską uzupełniającą. Zmiany weszły w życie w dniu 10 sierpnia 2018 r.

Do dnia 10 sierpnia 2018 roku (data wejścia w życie ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku o zmianie ustaw – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw) ustawa

o KSSiP nie przewidywała ograniczeń wiekowych dla kandydatów ubiegających się o przyjęcie na aplikację w KSSiP. Mimo, że Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury została utworzona w roku 2009, to dopiero po 9 latach funkcjonowania zdecydowano się na wprowadzenie limitu wiekowego dla kandydatów na aplikantów.

Od momentu utworzenia KSSiP droga do uzyskania zawodu sędziego jest coraz bardziej ograniczana. Grupy zawodowe, takie jak asystent sędziego czy referendarz sądowy zatrudnieni na ww. stanowiskach przed dniem 21 czerwca 2017 roku, w wyniku zmian wprowadzonych przepisami art. 19 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1139), mają możliwość przystąpienia do egzaminu sędziowskiego do dnia 31 grudnia 2023 r. w terminach przewidzianych dla aplikantów aplikacji sędziowskiej. Osoby zatrudnione na stanowisku asystenta sędziego czy referendarza sądowego po dniu 21 czerwca 2017 roku taką możliwość utraciły.

Wprowadzenie limitów wiekowych przy przyjęciu na aplikację sędziowską lub prokuratorską jeszcze bardziej utrudnia dostęp do uzyskania zawodu sędziego. Ustawodawca pominął fakt, iż niektóre osoby dopiero po osiągnięciu wskazanego w ustawie progu wiekowego mają możliwość podjęcia dalszego rozwoju zawodowego. Może to być determinowane różnymi czynnikami, takimi jak np. konieczność zgromadzenia odpowiednich oszczędności finansowych, by podjąć dalszą naukę, czy też pozostawanie na urlopie macierzyńskim/tacierzyńskim. Wskazać przy tym trzeba, że kwota netto otrzymywanego stypendium nie pokrywa kosztów utrzymania w dużym mieście. Często bez wsparcia osób trzecich środki te nie są wystarczające, by zapewnić aplikantowi minimum egzystencjalne, zwłaszcza że materiały naukowe nie należą do najtańszych, zaś aplikant nie ma możliwości podjęcia dodatkowego zatrudnienia. W praktyce aplikant za otrzymywane stypendium nie jest w stanie utrzymać siebie oraz członków swojej rodziny.

W prawie polskim jest co prawda znane wprowadzanie ograniczeń wiekowych, które dotyczy np. osób ubiegających się o przyjęcie do Krajowej Szkoły Administracji Publicznej im. Prezydenta Rzeczypospolitej Lecha Kaczyńskiego (dalej jako: KSAP). Kandydaci do KSAP są wyłaniani w drodze postępowania rekrutacyjnego spośród osób które nie ukończyły 32 lat i posiadają dyplom ukończenia studiów wyższych z tytułem magistra lub studiów równorzędnych (art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1991 r. o Krajowej Szkole Administracji Publicznej im. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego; Dz. U. z 2019 r. poz. 1388). Jednakże sytuacja osób ubiegających się o przyjęcie do KSAP jest znacząco różna od sytuacji osób ubiegających się o przyjęcie do KSSiP. Zauważyć bowiem należy, że w obecnych warunkach rynkowych nabór do służby cywilnej prowadzony jest nieprzerwanie. Oferty pracy pojawiają się

codziennie, a zatem osoby chcące podjąć zatrudnienie w służbie cywilnej mają praktycznie nieograniczony dostęp do zawodu. Mogą bowiem w dwojaki sposób stać się pracownikiem/urzędnikiem korpusu służby cywilnej, a także zdać egzamin na urzędnika mianowanego w służbie cywilnej i uzyskać w związku z powyższym taki status jak osoby odbywające aplikację w KSAP (zob. ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej, Dz. U. z 2021 r. poz. 1233; rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie sposobu przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego w służbie cywilnej, Dz. U. z 2021 r. poz. 141).

III

W ugruntowanym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego zasada równości wynikająca z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP polega na równym traktowaniu podmiotów (adresatów norm prawnych), charakteryzujących się jednakowymi cechami wspólnymi, bez różnicowań deprecjonujących, jak i faworyzujących. Równość wobec prawa oznacza zatem, że dopuszczalne jest odmienne traktowanie przez prawo różnych podmiotów (adresatów norm prawnych), które owej cechy wspólnej nie mają. Trybunał Konstytucyjny podkreślał, że różne traktowanie przez ustawodawcę określonych grup podmiotów – aby było konstytucyjnie dopuszczalne – powinno, w pierwszej kolejności, opierać się na ustaleniu przejrzystych oraz sprawiedliwych kryteriów różnicowania jednostek. Równość oznacza też bowiem zasadność wybrania tego, a nie innego kryterium różnicowania adresatów norm prawnych (vide: orzeczenie TK z dnia 9 marca 1988 r., sygn. akt U 7/87).

W wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 lipca 2011 r., sygn. akt P 14/10, wskazano, że dokonując oceny zakwestionowanej regulacji w perspektywie zasady równości, w pierwszej kolejności powinno się ustalić, w sytuacji stwierdzenia faktycznych nierówności wynikających z treści lub stosowania przepisu, czy w ogóle mamy do czynienia z podmiotami tożsamymi; następnie – na podstawie jakiej cechy dokonano różnicowania sytuacji prawnej adresatów danej normy; wreszcie – rozważyć, czy różnicowanie to było uzasadnione (zob. wyrok TK z dnia 16 grudnia 1997 r., sygn. akt K 8/97). Należy tego dokonać przez analizę celu i treści aktu normatywnego, w którym została zamieszczona oceniana norma prawna (zob. wyrok TK z dnia 15 lipca 2010 r., sygn. akt K 63/07).

Wynikający z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP nakaz równego traktowania przez władze publiczne nie jest absolutny. Jednakże odstępstwa od tej zasady muszą być uzasadnione innymi wartościami konstytucyjnymi. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego przyjmuje się, że

zróźnicowanie podmiotów podobnych jest dopuszczalne, jeżeli zostanie dokonane według kryterium, które spełnia następujące warunki:

– po pierwsze, musi ono mieć charakter relewantny, czyli musi pozostawać w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma, oraz ma służyć realizacji tego celu i treści; wprowadzone zróźnicowania muszą być racjonalnie uzasadnione;

– po drugie, musi mieć charakter proporcjonalny; waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie sytuacji adresatów normy, musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku nierównego potraktowania podmiotów podobnych;

– po trzecie, musi pozostawać w związku z zasadami, wartościami i normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych (por. wyrok TK z dnia 16 grudnia 1997 r., sygn. akt K 8/97; z dnia 24 lutego 1999 r., sygn. akt SK 4/98; z dnia 28 maja 2002 r., sygn. akt P 10/01; z dnia 21 lutego 2006 r., sygn. akt K 1/05; z dnia 28 marca 2007 r., sygn. akt K 40/04, z dnia 15 lipca 2010 r., sygn. akt K 63/07).

Korelatem przestrzegania zasady równości jest zakaz dyskryminacji wynikający z art. 32 ust. 2 Konstytucji RP. Oznacza on m. in. niedopuszczalność wprowadzania regulacji różnicujących sytuację prawną adresatów norm wyłącznie oraz ze względu na indywidualne (osobowe) cechy adresata normy prawnej, takie jak płeć, wiek bądź pochodzenie społeczne. Dyskryminacja stanowi zatem kwalifikowany przejaw nierównego traktowania. Jest ona konstytucyjnie bezwzględnie niedopuszczalna, nawet w reżimie stanów nadzwyczajnych (wyrok TK z dnia 5 lipca 2011 r., sygn. akt P 14/10).

Zakaz dyskryminacji ma charakter uniwersalny. Zgodnie z art. 32 ust. 2 Konstytucji RP, nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym oraz gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. Naruszenie zakazu dyskryminacji przejawia się zarówno przez pogorszenie sytuacji prawnej określonej grupy podmiotów (dyskryminacja *sensu stricto*), jak również polepszenie sytuacji danej klasy podmiotów, czyli uprzywilejowanie ich w stosunku do podmiotów podobnych (por. Garlicki L. (red.), Zubik M. (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom II*, wyd. II, Lex). Powszechnie rozróżnia się przy tym dyskryminację bezpośrednią, opartą na niedozwolonych i oczywistych kryteriach różnicujących oraz dyskryminację pośrednią, w sytuacji gdy pozornie neutralne kryterium różnicujące prowadzi do niedopuszczalnego zróźnicowania podmiotów podobnych.

IV

Zasady dostępu do służby publicznej muszą mieć charakter obiektywny, tak by umożliwiały ubieganie się o przyjęcie do tej służby różnym kandydatom zgodnie z zasadami równości szans, bez jakichkolwiek dyskryminacji i nieuzasadnionych ograniczeń. Szczegółowe kryteria i warunki naboru do konkretnej służby publicznej nie mogą być ustalane w sposób dowolny i arbitralny, lecz powinny uwzględniać rodzaj tej służby, jej specyfikę i istotę. Powinny być one przejrzyste i weryfikowalne, tak by nie stwarzać organom przeprowadzającym postępowanie rekrutacyjne możliwości podejmowania arbitralnych decyzji. Mogą obejmować zarówno kryteria o charakterze materialnym (np. posiadanie odpowiednich kwalifikacji zawodowych, doświadczenia, dotychczasowy brak karalności), jak i kryteria o charakterze proceduralnym (np. złożenie oferty w konkursie ofert, przedłożenie wymaganych przez organ dokumentów, odbycie służby przygotowawczej). Zasady te mogą zostać sformułowane przez ustawodawcę w sposób pozytywny, jako warunki, które powinna spełniać osoba ubiegająca się o dane stanowisko w służbie publicznej, jak i w sposób negatywny, jako warunki, których zaistnienie zamyka dostęp do służby publicznej (por. wyrok TK z 23 stycznia 2014 r., K 51/12, Safjan M. (red.), Bosek L. (red.) *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 60*, Legalis).

Artykuł 60 Konstytucji RP gwarantuje podmiotowe prawo obywatela do ubiegania się o przyjęcie do służby na „jednakowych zasadach”, a więc z poszanowaniem przedstawionych wyżej wymogów formalnych dotyczących naboru do służby publicznej. Przedmiotem prawa obywatela nie jest samo przyjęcie do służby publicznej, ale sposób traktowania w procedurze rekrutacji. Korelatem obowiązków organów władzy publicznej, które wynikają z art. 60 w tym zakresie, są określone uprawnienia obywateli. Uprawnienia te zostały określone z wystarczającą precyzją, aby ich przestrzeganie poddać kontroli sądowej, a jednocześnie omawiane standardy konstytucyjne wiążą prawodawcę i stanowią podstawę skutecznej kontroli konstytucyjności aktów normatywnych konkretyzujących omawiane prawo (por. Garlicki L. (red.), Zubik M. (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*. Tom II, wyd. II, Lex).

Aby ustawa pozostawała w zgodzie z art. 60 Konstytucji RP musi m.in. określać obiektywne kryteria doboru kandydatów do danej służby oraz regulować zasady i procedurę rekrutacji w taki sposób, aby zapewnić przestrzeganie zasady równości szans wszystkich kandydatów, bez jakiegokolwiek dyskryminacji i nieuzasadnionych ograniczeń. (por. m.in. wyroki TK z dnia 9 czerwca 1998 r., sygn. akt K 28/97, z 14 grudnia 1999 r., sygn. SK 14/98). Kryteria materialne ograniczające dostęp do służby publicznej powinny być racjonalnie uzasadnione i zgodne z zasadami proporcjonalności i równości. Uwzględnienie w konstytucji prawa dostępu na

jednakowych zasadach ma tę konsekwencję, że wprowadza zakaz podejmowania przez kogokolwiek, z ustawodawcą włącznie, jakichkolwiek działań dyskryminacyjnych czy też konstruowania jakichkolwiek przeszkód uniemożliwiających lub utrudniających równy dostęp. Zasady selekcji nie mogą być różnicowane – także przez ustawodawcę – wobec grup wyróżnionych na podstawie cech (kryteriów) nierelevantnych w stosunku do celów selekcji (doboru) oraz niemających waloru konstytucyjności, np. płci, pochodzenia społecznego, rasy (por. Garlicki L. (red.), Zubik M. (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*. Tom II, wyd. II, Lex).

Stosownie do art. 31 ust. 3 Konstytucji RP ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Przepis ten zawiera trzy kryteria oceny dopuszczalności ograniczeń praw i wolności: zasadę wyłączności ustawy, zasadę proporcjonalności (wyrażoną w sformułowaniu: "gdy są konieczne w demokratycznym państwie", por. L. Garlicki, uwagi do art. 31, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. III, red. L. Garlicki, Warszawa 2003, s. 30) oraz obowiązek poszanowania (zachowania) istoty wolności i praw; pierwsze ma charakter formalny, pozostałe - materialny.

Proporcjonalność jest przez Trybunał Konstytucyjny rozumiana jako suma trzech zasad składowych: zasady przydatności, zasady konieczności oraz zasady proporcjonalności sensu stricto, tzn. zakazu nadmiernej ingerencji (por. wyrok TK z dnia 11 kwietnia 2000 r., sygn. akt K 15/98).

Zasada przydatności polega na przeprowadzeniu testu racjonalności instrumentalnej, tzn. do ustalenia, czy według dostępnego stanu wiedzy wprowadzona regulacja jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków. Przyjmuje się, że warunków tych nie spełniają tylko takie przepisy, które utrudniają osiągnięcie celów lub nie wykazują żadnego związku z tymi celami (są irrelevantne). Co ważne, cele normowania należy ustalać przede wszystkim na podstawie historii legislacyjnej badanych regulacji albo intencji deklarowanych przez ustawodawcę przed ich przyjęciem, a nie na podstawie ich rzeczywistych skutków. Jak słusznie zwraca uwagę K. Wojtyczek, przeprowadzanie testu przydatności przez pryzmat skutków regulacji byłoby błędem logicznym (por. np. K. Wojtyczek, *Granice...*, s. 154-156).

Aplikacja zasady konieczności wymaga przeprowadzenia bardziej złożonego rozumowania. Należy bowiem udowodnić, że badane przepisy są niezbędne dla ochrony dóbr wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP (pięciu dóbr ogólnospołecznych lub indywidualnych "wolności i praw innych osób"), a ponadto, że spośród środków skutecznie chroniących te wartości zostały wybrane środki najmniej uciążliwe. Stosowanie tej zasady wymaga więc rozważenia możliwych do

zastosowania środków alternatywnych i określenia ich skuteczności. Jest to proces skomplikowany, ponieważ badane przepisy z reguły oddziałują na różne podmioty w różny sposób, więc dana regulacja może być dla niektórych grup jej adresatów bardziej uciążliwa, a dla innych prawie nieodczuwalna. W rezultacie trzeba np. rozstrzygnąć, czy lepsze jest ograniczenie bardziej restrykcyjne, ale dotyczące mniejszej grupy adresatów, czy też mniej dotkliwe, ale o szerszym zakresie podmiotowym.

Najtrudniejszym elementem testu proporcjonalności jest sprawdzenie, czy efekty zaskarżonej regulacji pozostają w odpowiedniej proporcji do ciężarów nakładanych przez nią na obywatela (zakaz nadmiernej ingerencji, zasada proporcjonalności w ścisłym tego słowa znaczeniu). Należy więc dokonać swoistego rachunku aksjologicznego, sprawdzając - mówiąc w pewnym uproszczeniu - czy zalety badanej regulacji przeważają nad jej wadami. Ta ocena powinna uwzględniać specyfikę wartości chronionych przez zaskarżoną regulację (wymienionych w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i praw, które w jej rezultacie doznają ograniczenia, a także aksjologię Konstytucji RP jako całości. Im bardziej cenne jest dobro naruszane i im wyższy stopień jego naruszenia, tym cenniejsza musi być wartość chroniona i wyższy stopień jej realizacji, przy czym w żadnym wypadku ograniczenia nie mogą naruszać istoty wolności i praw (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP). W doktrynie wskazuje się, że zakaz nadmiernej ingerencji implikuje dążenie do optymalizacji, tzn. do stanu, w którym obydwie kolidujące dobra byłby realizowane w najwyższym możliwym stopniu (J. Zakolska, *Zasada...*, s. 28; K. Wojtyczek, *Zasada...*, s. 305). Stawiana jest także teza, że ocena spełnienia warunku proporcjonalności sensu stricto nie może następować abstrakcyjnie, ale powinna być dokonywana w ramach konkretnych sytuacji faktycznych, wyznaczanych przez zaskarżony przepis (J. Zakolska, *Zasada...*, s. 29; K. Wojtyczek, *Zasada...*, s. 305) (por. wyrok TK z dnia 23 listopada 2009 r., sygn. akt P 61/08).

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, w przedmiotowej sprawie wprowadzenie górnej granicy wieku dla kandydatów na aplikację w KSSiP bez wątpienia nie jest rozwiązaniem proporcjonalnym. Ograniczenie to nie jest konieczne dla zachowania istoty wolności i praw, zwłaszcza, iż pozostały „alternatywne” ścieżki dostępu do zawodu bez wprowadzenia dla tych osób górnej granicy wieku. Tym samym, wprowadzone przez ustawodawcę rozwiązanie poprzez niezachowanie zasady proporcjonalności w oczywisty sposób narusza wynikającą z art. 60 Konstytucji RP zasadę równego dostępu obywateli do służby publicznej.

V

Dostęp do służby publicznej "na jednakowych zasadach" oznacza dostęp na zasadzie równości. W tym sensie art. 60 Konstytucji RP konkretyzuje ogólną zasadę równości wyrażoną w art. 32 Konstytucji RP, odnosząc ją do stanowisk i funkcji w ramach służby publicznej. W wyroku z dnia 27 maja 2008 r., sygn. akt SK 57/06 Trybunał Konstytucyjny przypomniał, że art. 60, ustanawiając nakaz skierowany do ustawodawcy wprowadzenia jednakowych zasad, pozostawia zarazem ustawodawcy dość znaczną swobodę w kształtowaniu treści i charakteru tych zasad. Nie jest to jednak swoboda absolutna, ponieważ ustawodawca musi uwzględnić przy ich kształtowaniu zasady i wartości określone w innych przepisach konstytucyjnych, w tym zasadę sprawiedliwości (art. 2), równego traktowania (art. 32 ust. 1), zakazu dyskryminowania z jakiegokolwiek przyczyny w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym (art. 32 ust. 2 Konstytucji RP). Na szczególną uwagę zasługuje w tym wypadku relacja pomiędzy zasadą równości a treścią gwarancji z art. 60 Konstytucji RP, który operuje pojęciem «jednakowych zasad». Pomimo dużego podobieństwa obu przepisów trzeba zauważyć, że istota prawa z art. 60 Konstytucji nie wyczerpuje się w prostym potwierdzeniu zasady równego traktowania w obszarze stosunków związanych z dostępem do służby publicznej. Jest to bowiem w tych relacjach gwarancja silniejsza, wyraźniej ograniczająca swobodę ustawodawcy w kształtowaniu zasad dostępu do służby publicznej (por. wyrok TK z dnia 10 maja 2000 r., sygn. akt K 21/99).

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich w niniejszej sprawie Trybunał Konstytucyjny winien dopuścić badanie przepisu art. 24 ust. 1 pkt 1a oraz art. 37b ust. 1 pkt 1 ustawy o KSSiP zarówno z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP jak i z art. 60 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, ponieważ zaskarżony przepis narusza nie tylko zasadę równego dostępu do służby publicznej dla obywateli, ale również narusza zasadę równości i niedyskryminacji kandydatów na aplikację w KSSiP w stosunku do innych grup zawodowych, które mimo osiągnięcia wskazanego w ustawie o KSSiP wieku nadal mogą ubiegać się o zajmowanie stanowiska sędziego bądź prokuratora, co kandydatom nie posiadającym wcześniejszego doświadczenia w wybranych profesjach prawniczych, chcących przejść ścieżkę wykształcenia w powołanej do tego szkole, zostało uniemożliwione.

Trybunał Konstytucyjny w rozpatrywanych przez siebie sprawach dopuszczał kontrolę konstytucyjności przepisów zarówno z wzorcem wynikającym z art. 60 Konstytucji RP jak i z art. 32 Konstytucji RP, stwierdzając m.in. że nie zawsze ocena z punktu widzenia dwóch wskazanych wzorców musi być "siłą rzeczy" tożsama, możliwa jest zatem odmienna ocena przepisu z punktu

widzenia art. 60 i art. 32 Konstytucji. (por. wyroki TK z dnia 23 marca 2010 r., sygn. akt K 19/09, z dnia 29 listopada 2007 r., sygn. akt SK 43/06, z dnia 24 listopada 2008 r., sygn. akt K 66/07).

VI

W przedmiotowej sprawie, należy zwrócić również uwagę na nakaz przestrzegania równości i zakaz dyskryminacji w stosunkach dotyczących zatrudnienia i związanych z tym świadczeń, który wynika z przepisów obowiązującego w Polsce prawa Unii Europejskiej.

Zakaz dyskryminacji wprowadza m. in. art. 1 dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz. Urz. UE L 303, z 2.12.2000, str. 16; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 4, str. 79; dalej jako: dyrektywa). Nie jest to zakaz bezwzględny, bowiem w kolejnych przepisach przewiduje ona wyjątki, kiedy odmienne traktowanie ze względu na wiek nie będzie stanowiło dyskryminacji. Państwa Członkowskie mogą uznać, że odmienne traktowanie ze względu na cechy związane z jedną z przyczyn wymienionych w art. 1 nie stanowi dyskryminacji w przypadku, gdy ze względu na rodzaj działalności zawodowej lub warunki jej wykonywania, dane cechy są istotnym i determinującym wymogiem zawodowym, pod warunkiem że cel jest zgodny z prawem, a wymóg jest proporcjonalny (art. 4 ust. 1 dyrektywy). Z kolei, zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy Państwa Członkowskie mogą uznać, że odmienne traktowanie ze względu na wiek nie stanowi dyskryminacji, jeżeli w ramach prawa krajowego zostanie to obiektywnie i racjonalnie uzasadnione zgodnymi z przepisami celami, w szczególności celami polityki zatrudnienia, rynku pracy i kształcenia zawodowego oraz jeżeli środki mające służyć realizacji tego celu są właściwe oraz konieczne.

Powołana wyżej dyrektywa znajduje zastosowanie do wszystkich osób, zarówno w obszarze sektora publicznego, jak i prywatnego, włącznie z instytucjami publicznymi, w szczególności w odniesieniu do warunków dostępu do zatrudnienia pracy na własny rachunek, w tym również kryteriów selekcji i warunków rekrutacji niezależnie od dziedziny działalności i na wszystkich szczeblach hierarchii zawodowej.

W przedmiocie odgórnie narzucanych przez ustawodawcę krajowego limitów wiekowych wobec osób starających się o przyjęcie do danej służby lub wykonywanie określonego zawodu wypowiedział się już Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: TSUE lub Trybunał). W wyroku z dnia 12 stycznia 2010 r. w sprawie *Colin Wolf przeciwko Stadt Frankfurt am Main* (C-229/08) Trybunał podkreślił, że to nie przyczyna, z której wynika odmienne traktowanie, ale cecha związana z tą przyczyną ma stanowić istotny i determinujący wymóg zawodowy. Stan

faktyczny dotyczył odrzucenia aplikacji skarżącego do służby pożarniczej w związku z przekroczeniem przez niego ustalonej w przepisach krajowych górnej granicy wieku (zgodnie z art. 6 dyrektywy). Uzasadnieniem ustalenia limitu wiekowego, a więc celem zgodnym z prawem, było zapewnienie zdolności operacyjnej i dobrego funkcjonowania służb pożarniczych w związku z koniecznością posiadania przez pracownika szczególnej zdolności fizycznej. Wątpliwości w przedmiotowej sprawie budziło nie wymaganie szczególnej sprawności fizycznej (nierozdzielnie związanej z wiekiem), lecz arbitralne określenie górnej granicy wieku, ponad którą kandydaci nie byli dopuszczani do uczestnictwa w testach sprawnościowych. Trybunał uznał, że wiek w momencie rekrutacji determinuje czas, w ciągu którego pracownik będzie mógł wykonywać zadania wymagające szczególnej sprawności.

Z kolei w wyroku z dnia 13 września 2011 r. w sprawie *Prigge, Fromm i Lambach przeciwko Deutsche Lufthansa AG* (C-447/09) Trybunał orzekał w sprawie automatycznego wygasania stosunku pracy z pilotami i kapitanami samolotów, którzy ukończyli 60 lat. Ponownie z wiekiem powiązano sprawność fizyczną jako wymóg zawodowy, uznając za cel zgodny z prawem konieczność zapewnienia bezpieczeństwa żeglugi powietrznej. Przepisy te uznano jednak za niezgodne z prawem unijnym w związku z niespełnieniem przez nie kryterium proporcjonalności, w zakresie w jakim bez zwrócenia uwagi na sprawność fizyczną pracownika, przewidywały one bezwzględne wygaśnięcie stosunku pracy.

Warto odwołać się również do wyroku TSUE z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie *Mario Vital Pérez przeciwko Ayuntamiento de Oviedo* (C-416/13), w którym ocenie z punktu widzenia postanowień dyrektywy, w tym jej art. 4 ust. 1, podlegała regulacja krajowa ustalająca 30 lat jako górną granicę wieku przy rekrutacji na stanowisko funkcjonariusza policji lokalnej. W powołanym wyroku Trybunał przyjął fakt posiadania szczególnej sprawności fizycznej, który jest cechą związaną z wiekiem, za istotny i determinujący wymóg zawodowy dla wykonywania zawodu funkcjonariusza policji lokalnej. Stwierdził także, że zapewnienie zdolności operacyjnej i dobrego funkcjonowania służb policyjnych stanowi cel zgodny z prawem. Jednakże analiza proporcjonalności regulacji krajowej doprowadziła Trybunał do uznania, że „art. 4 ust. 1 dyrektywy 2000/78/WE, jako że pozwala na odstępstwo od zakazu dyskryminacji, podlega wykładni ścisłej. Trybunał zauważył, że kandydaci na funkcjonariuszy lokalnej policji muszą przejść wymagające testy sprawnościowe pozwalające ocenić ich zdolność fizyczną do wykonywania powierzonych im zadań, które pozwalają na realizację zakładanego celu w postaci zapewnienia, że będą oni odznaczać się szczególną sprawnością fizyczną wymaganą do prawidłowego wykonywania ich obowiązków, w sposób mniej restrykcyjny niż ustalenie górnej granicy wieku (por. J. Maliszewska-Nienartowicz, *Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości dotyczące wyjątku od zakazu*

dyskryminacji ze względu na istotny i determinujący wymóg zawodowy, „Europejski Przegląd Sądowy”, sierpień 2018 r., s. 31). W ocenie Trybunału doszło zatem do naruszenia zasady proporcjonalności, co przesądziło o uznaniu wprowadzonego ograniczenia wiekowego za niezgodne z prawem unijnym (art. 4 ust. 1 oraz art. 6 ust. 1 lit. c dyrektywy).

Z przepisów ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2021 r. poz. 2156; dalej jako: ustawa o równym traktowaniu), dyrektywy oraz orzecznictwa TSUE wynika, że odwołanie się do wyjątku od zasady równego traktowania we wskazanym zakresie zależy od łącznego spełnienia następujących warunków: ze względu na rodzaj działalności zawodowej lub warunki jej wykonywania dana cecha związana z kryterium wieku stanowi istotny i determinujący wymóg zawodowy, a cel takiego odmiennego traktowania jest zgodny z prawem, zaś sam wymóg proporcjonalny.

Z powyżej analizy orzecznictwa TSUE płyną również następujące wnioski: po pierwsze, że wiek nie może stanowić istotnego i determinującego wymogu zawodowego – stawał się nim dopiero w powiązaniu z cechą z niego wyprowadzoną i ściśle powiązaną, tj. sprawnością fizyczną; po drugie, Trybunał za zgodny z prawem cel uznawał wprowadzenie limitu wieku w przypadku, gdy służyło to zapewnieniu zdolności operacyjnej i prawidłowego funkcjonowania danej formacji, np. zawodowych służb pożarniczych czy policji; po trzecie zaś, ciężar oceny zgodności danego środka krajowego z art. 4 ust. 1 dyrektywy spoczywa na stwierdzeniu zachowania wymogu proporcjonalności (por. J. Maliszewska-Nienartowicz, *Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości dotyczące wyjątku od zakazu dyskryminacji ze względu na istotny i determinujący wymóg zawodowy*, Europejski Przegląd Sądowy, sierpień 2018 r., s. 31).

VII

Należy także zauważyć, iż zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania zakazane jest nierówne traktowanie osób fizycznych ze względu na wiek w zakresie podejmowania kształcenia zawodowego, w tym doksztalcania i doskonalenia zawodowego. Ustawa ta nie ma zastosowania, gdy odmierne traktowanie osób fizycznych ze względu na wiek jest obiektywnie i racjonalnie

uzasadnione celem zgodnym z prawem. Środki służące realizacji tego celu muszą być, zgodnie z art. 5 pkt 8 lit. a ustawy o równym traktowaniu, właściwe i konieczne¹.

Art. 24 ust. 1 pkt 1a oraz art. 37b ust. 1 pkt 1 ustawy o KSSiP przewidują, iż przesłanka wieku stanowi samodzielną podstawę do zamknięcia kandydatom, którzy ubiegając się o przyjęcie na aplikację sędziowską i prokuratorską oraz aplikację sędziowską uzupełniającą i prokuratorską uzupełniającą w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, drogi do urzędu sędziego.

Zaprezentowane wyżej orzecznictwo TSUE skłania do uznania, że przydatność danej osoby do służby w wymiarze sprawiedliwości nie powinna być oceniana wyłącznie pod kątem wieku, ponieważ wskazana kwestia nie powinna stanowić istotnego i determinującego wymogu zawodowego w odniesieniu do zawodu sędziego. Nie można bowiem uznać, iż ograniczenia natury psychofizycznej związane z wiekiem prowadziły również do ograniczeń sprawności intelektualnej, która jest szczególnie wymagana w trakcie wykonywania obowiązków sędziego. Wydaje się wręcz, iż doświadczenie życiowe osób, które przekroczyły 35. lub 40. rok życia w momencie ubiegania się o przyjęcie do Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, stanowić powinno raczej o szczególnej przydatności osób dojrzałych, które przekroczyły wskazane powyżej limity wiekowe (35. lub 40. rok życia), do wykonywania w przyszłości zawodu sędziego.

W kontekście niniejszej sprawy warto zwrócić uwagę na wyrok NSA z dnia 25 sierpnia 2020 r., sygn. akt II GSK 560/20, gdzie krytycznie odniesiono się do wprowadzonych ustawą z dnia 28 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 850 ze zm.; dalej jako: u.k.s.) zmian dotyczących odwołania komornika sądowego z chwilą ukończenia przez niego 65. roku życia. W wyroku tym wskazano, że: (...) ani w treści przyjętej regulacji w ustawie z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych, ani w uzasadnieniu projektu tej ustawy (druk sejmowy nr 1582) nie zostało obiektywnie i racjonalnie uzasadnione zgodnym z przepisami celem zastosowanie zasady odmiennego traktowania ze względu na wiek komorników sądowych w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 2000/78/WE, co zgodnie z tym przepisem mogłoby stanowić podstawę uchylecia zakazu dyskryminacji, o której stanowi art. 2 cyt. dyrektywy. Ponadto nie można również uznać, że wybrane środki mające służyć do realizacji celu są właściwe i konieczne.

W ocenie Naczelnego Sądu Administracyjnego nie można uznać uzasadnienia projektu ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Sejm RP VIII kadencji, druk sejmowy nr 1582) za obiektywne, zgodne z celem zastosowania zasady odmiennego traktowania ze względu na wiek komorników sądowych w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 2000/78/WE. W uzasadnieniu

¹ Rzecznik Praw Obywatelskich, zgodnie z art. 18 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania pełni funkcję niezależnego organu do spraw równego traktowania.

projektu u.k.s. stwierdzono, że obniżenie wieku z 70. roku życia do 65. roku życia w odniesieniu do komorników sądowych jest usprawiedliwione: "specyfiką zawodu komornika", który "wymaga szczególnie dobrej kondycji fizycznej i odporności psychofizycznej"; faktem bycia przez komornika funkcjonariuszem publicznym, co miałyby uzasadniać przypuszczenie, że osiągnięcie wieku 65. lat uniemożliwi sprostanie przewidzianym w ustawie obowiązkom, a ponadto "wpłynie negatywnie na prawidłowy przebieg postępowania egzekucyjnego", co z kolei nie zapewnia właściwej ochrony praw i interesów stron postępowania egzekucyjnego.

Analiza argumentów wskazywanych przez projektodawcę doprowadziła NSA do wniosku, że są one całkowicie nieprzekonujące. Nie zostały wyraźnie sformułowane cele, o których mowa w art. 6 ust. 1 dyrektywy 2000/78/WE, a przede wszystkim nie uzasadniono obiektywnie i racjonalnie zasadności wprowadzenia zmian legislacyjnych. Ponadto, co istotne, nie przedstawiono żadnych dowodów wskazujących na konieczność i niezbędność wprowadzenia zmian w zakresie obniżenia wieku, z którego upływem następuje odwołanie komornika z urzędu z zajmowanego stanowiska. Argumentacja zawarta w uzasadnieniu projektu ustawy, dotycząca kwestii negatywnego wpływu osiągnięcia przez komorników 65. roku życia na przebieg postępowania egzekucyjnego, nie została poparta żadnymi danymi wskazującymi, np. wzrostem liczby przypadków istotnych uchybień w pracy komorników, którzy ukończyli 65. rok życia.

VIII

Należy przy tym zauważyć, że w obecnym stanie prawnym istnieją również inne drogi prowadzące do objęcia urzędu sędziego i prokuratora, takie jak m.in. uprzednie wykonywanie przez określony czas zawodu adwokata, radcy prawnego, czy notariusza albo posiadanie tytułu naukowego profesora czy stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych (por. art. 61 § 2 pkt 3 i 4 pkt ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz. U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.; art. 75 § 2 pkt. 1 i 3 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. - Prawo o prokuraturze, Dz.U. z 2021 r. poz. 66). Wobec wskazanych osób, które również należą do grupy kandydatów do urzędu sędziego lub prokuratora, ustawodawca nie wprowadził jednak górnego limitu wiekowego ograniczającego możliwość pełnienia urzędu sędziego, czy prokuratora.

Osoby z wyżej wymienionych grup mogą zostać powołane na urząd sędziego lub prokuratora zarówno w wieku 35, jak i 59 lat. Tym samym, mają one analogiczną szansę na nabycie uprawnienia do przejścia w stan spoczynku w określonym wieku i skorzystania z uposażenia w preferencyjnej wysokości. Nadto, skoro przy alternatywnych ścieżkach dostępu do zawodu ustawodawca wydaje się kierować doświadczeniem zawodowym kandydatów, to niezasadne jest

nieprzyjęcie takiego założenia również w stosunku do kandydatów ubiegających o przyjęcie na aplikację, które to osoby jak zostało już wywiedzione powyżej, z różnych przyczyn dopiero w dojrzałym wieku mogą ubiegać się o przyjęcie na aplikację.

Ustawodawca wprowadził właściwie jako jedyną ścieżkę dostępu do zawodu sędziego i prokuratora odbycie aplikacji w KSSiP, w ocenie Rzecznika, nie powinien zatem wprowadzać dalszych ograniczeń w dostępie do zawodu. Aplikanci poświęcają ogromną ilość czasu na przyswajanie wiedzy, udział w zajęciach, często dojeżdżają do KSSiP z innych miast, oddalonych o wiele kilometrów. Ustawodawca zdaje się nie dostrzegać jak wiele osoby te muszą poświęcić, by uzyskać dostęp do zawodu, często przedkładając możliwość uzyskania kwalifikacji nad życie osobiste. Jednocześnie, nie można też zakładać iż po odbyciu aplikacji i osiągnięciu wymaganego wieku, absolwenci KSSiP będą chcieli przejść w stan spoczynku i poczynione na ich kształcenie nakłady finansowe nie zwrócą się państwu, albowiem na gruncie ustawy o ustroju sądów powszechnych oraz ustawy o prokuraturze mają możliwość złożenia oświadczenia o woli pozostawania na stanowisku. Nadto, nie można uznać, by w tym przypadku interes ekonomiczny państwa był proporcjonalny w stosunku do wprowadzonego ograniczenia, gdyż z analizy naboru na aplikację sędziowską i aplikację prokuratorską wynika, że na przystąpienie do konkursu tuż po studiach decyduje się bardzo duża liczba kandydatów, w latach 2015-2016 było to odpowiednio 52,9%², 50,4%³, w 2017 r. – 45,2%⁴, w 2018 r.- 41,4%⁵, w 2019r. – 41,5%⁶, w 2020 r. – 39 %⁷. Jednocześnie analiz naboru na aplikację sędziowską i aplikację prokuratorską z roku 2019 i 2020⁸ wynika, że najwięcej osób przystępujących do egzaminów na aplikacje sędziowską i prokuratorską mieści się w przedziale wiekowym 23-30.

Argumentów dla wprowadzenia omawianego ograniczenia wieku nie dostarcza także uzasadnienie projektu ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy - *Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1443; dalej jako: projekt), na mocy której wprowadzono zmiany w postaci art. 24 ust. 1 pkt 1a oraz art. 37b ust. 1 pkt 1 ustawy o KSSiP. Ustawodawca w uzasadnieniu wskazanego projektu nie wykazał bowiem, że

² Analiza wyników na aplikację ogólną w 2015 r. https://www.kSSIP.gov.pl/sites/default/files/konkurs_aplikacja_ogolna_2015_raport.pdf

³ Analiza wyników na aplikację ogólną w 2016 r. https://www.kSSIP.gov.pl/sites/default/files/konkurs_aplikacja_ogolna_2016_raport.pdf

⁴ Analiza wyników na aplikację sędziowską i prokuratorską w 2017 r. https://www.kSSIP.gov.pl/sites/default/files/nabor_2017_do_publicacji.pdf

⁵ Analiza wyników na aplikację sędziowską i prokuratorską w 2018 r. https://www.kSSIP.gov.pl/sites/default/files/analiza_naboru_na_aplikacje_sedziowska_i_prokuratorska_-_2018_r_.pdf

⁶ Analiza naboru na aplikację sędziowską i aplikację prokuratorską w 2019 roku: <https://www.kSSIP.gov.pl/node/6231>

⁷ Analiza naboru na aplikację sędziowską i aplikację prokuratorską w 2020 roku: https://www.kSSIP.gov.pl/sites/default/files/analiza_naboru_2020_r.pdf

⁸ Op. cit.

wprowadzany limit jest obiektywnie i racjonalnie uzasadniony i ma charakter środka właściwego i koniecznego, co jest niezbędne, aby odmienne traktowanie ze względu na wiek nie zostało uznane za przejaw dyskryminacji (por. art. 5 pkt 8 lit a ustawy o równym traktowaniu oraz art. 6 ust. 1 dyrektywy).

Warto również zauważyć, iż kandydaci na aplikację sędziowską i prokuratorską oraz na uzupełniającą aplikację sędziowską i prokuratorską muszą wziąć udział w stosownych konkursach sprawdzających ich predyspozycje zawodowe. Nabór na aplikację sędziowską i aplikację prokuratorską odbywa się w drodze konkursu składającego się z 2 etapów: testu sprawdzającego wiedzę z poszczególnych dziedzin prawa oraz pracy pisemnej sprawdzającej umiejętności dokonywania wykładni i stosowania prawa, stosowania argumentacji prawniczej oraz kwalifikowania stanów faktycznych do zakresów właściwych norm prawnych (por. art. 18 ustawy o KSSiP). Natomiast nabór na aplikację uzupełniającą sędziowską odbywa się w drodze konkursu składającego się z testu sprawdzającego wiedzę z poszczególnych dziedzin prawa, a w przypadku uzupełniającej aplikacji prokuratorskiej odbywa się w drodze konkursu, składającego się z egzaminu ustnego i oceny pracy na dotychczasowym stanowisku, przeprowadzanego przez komisję konkursową powołaną przez Prokuratora Krajowego (por. art. 37d ustawy o KSSiP). Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich weryfikacja umiejętności kandydatów w konkursach stanowi właściwy sposób dla zapewnienia celu, jakim jest ocena ich przydatności do zawodu sędziego lub prokuratora, a jednocześnie stanowi mniej restrykcyjny sposób jego zapewnienia, niż wprowadzenie górnej granicy wiekowej.

IX

Przystawione powyżej argumenty prowadzą do wniosku, że art. art. 24 ust. 1 pkt 1a oraz art. 37b ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury są niezgodne z zasadami równego traktowania i niedyskryminacji wynikającymi z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz podważają gwarancję równego dostępu do służby publicznej wynikającą z art. 60 Konstytucji RP z uwagi na niezachowanie zasady proporcjonalności zastosowanych rozwiązań. Wprowadzając ograniczenie wiekowe, jako jeden z warunków ubiegania się o urząd sędziego lub prokuratora poprzez ścieżkę polegającą na odbyciu aplikacji lub aplikacji uzupełniającej w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, ustawodawca dopuszcza się zróżnicowania podmiotów podobnych (kandydatów do zawodu sędziego lub prokuratora), bez uzasadnionego konstytucyjnie powodu.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, nie wiek, lecz kwalifikacje zawodowe, predyspozycje moralne oraz doświadczenie zawodowe powinny decydować o dostępie do zawodu sędziego lub prokuratora. W interesie wymiaru sprawiedliwości jest bowiem to, aby stanowiska te obejmowali najlepsi kandydaci.

W związku z powyższym, z uwagi na konieczność ochrony konstytucyjnych praw i wolności, wnoszę jak na wstępie.